

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת משפטים

תשפ"ב

(שנה ו', גליון מס' 228)

אזכרת אחד עשרה חודש, של האשה היקרה
מרת אילה בת נעמי בארגיג ע"ה
אשת ידיד בית אבא - שיבדל לחיים טובים נסים הי"ו

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

זמני כניסת ויציאת השבת:

רבינו תם:	יציאה:	כניסה:	
18:28	17:49	16:34	ירושלים:
18:24	17:50	16:48	תל אביב:
18:25	17:48	16:38	חיפה:
18:28	17:52	16:52	באר שבע:

הלימוד, מוקדש לרפואתם השלימה, של:

שמחה בת זוהרה
רות חפציבה בת פרלה
שושנה סולטנה בת מרים
אמירה בת נעמי
שרה בת סוליקא
דינה בת סוליקא
אסתר בת תמר

יוסף דהאן בן רחל
רפאל פנחס בן מרים רמו
משה בן אסתר
חיים נתן צבי בן שרה
מאיר בן נעמי
אפי בן קונפיטה
מרדכי בן רינה

פרשת משפטים התשפ"ב

”אֱמֶת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשַׁעְרֵיכֶם”

א. בפרשתן, פרשת משפטי ודיני התורה, שומא עלינו להתבונן ב-ב' עניינים, וכדלהלן:

א. על הפסוק (שמות, כא' - א'): :

”וְאֵלֹהֵי הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּשִּׁים לַפְּנִיָּהִם”,

כתב רש"י הקדוש :

”כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים,

ו'אלה', מוסיף על הראשונים - מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני.

ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח?

לומר לך, שתשים סנהדרין אצל המקדש¹ .”

ולכאורה שהדבר צריך ביאור :

מפני מה, יש לשים סנהדרין אצל המקדש.

ב. על הפסוק (שמות, כג' - יב') :

”שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשָּׁבֵת, לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ - וַיִּנְפֹּשׁ
בֶּן אֲמָתֶךָ וְהִגְרִי”,

כתב רש"י הקדוש :

”אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה,

שלא תאמר הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג בה שבת בראשית”.

¹ נוסחאות אחרות:

”המזבח”.

ומבואר בדבריו הקדושים :

שטעם הדבר, שנשמכה מצוות שבת לשנת השמיטה,
הוא ללמדינו, ששבת בראשית, קיימת אף בשנת השמיטה.

אלא, שהדבר צריך ביאור :

מפני מה, נסמך עניין זה לדיני משפטים?

שכן, אם נסמך עניין זה בשביל שבת בראשית בלבד,

היתה צריכה התורה הקדושה להורות לנו עניין זה בפרשת "בהר", ששם
מפורטות דיני שנת השמיטה.

ב. על הפסוק ², "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּשִּׁים לְפָנֶיהֶם", כתב "בעל
הטורים":

" ו'ואלה' - נוטריקון, וְחַיִּיב אָדָם לַחְקוֹר הַדִּין ³.

'המשפטים' - נוטריקון, הַדִּין מַצּוּוֹה שֶׁיַּעֲשֶׂה פֶּשֶׁרָה, טָרַם יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט ⁴,

'אשר' - נוטריקון, אֲסִי שְׁנֵיהֶם בְּוָצִין ⁵.

'תשים' - נוטריקון, תִּשְׁמַע שְׁנֵיהֶם יַחַד מְדַבְּרִים ⁶.

² שמות, כא' - א'.

³ וכמאמר התנא (אבות, פ"א מ"ט):

"שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁטָּח אוֹמֵר, הוּי מְרַבָּה לַחְקוֹר אֶת הָעֵדִים, וְהוּי זְהִיר בְּדַבְּרֵיךְ, שְׁמָא מִתּוֹכֶם יִלְמְדוּ לַשֶּׁקֶר".

וכ"ה במסכת סנהדרין (לב' ע"א):

"אמר רבי חנינא, דבר תורה, אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות - בדרישה ובחקירה".

⁴ השווה למאמר הגמרא (סנהדרין, ו' ע"ב):

"אמר רבי יהושע בן קרחה, מצוה למימרא להו - אי דינא בעיתו, אי פשרה בעיתו".

⁵ שם.

⁶ בגמרא הנ"ל (ז' ע"ב):

"אמר רבי חנינא, אזהרה לבית דין, שלא ישמע דברי בעל דין, קודם שיבא בעל דין חבירו".

'לפניהם' - נוטריקון, לא פני נדיב יְהָדָר, הַתִּנְכַּר מֵהֶם⁷.
סמך משפטים ל'לא תעלה במעלות'⁸, לומר, הוּו מתונים בדין,
כלומר, לא יעלו, אלא ילכו במתון⁹, 'מעלות' בגימטריא 'מתונים'¹⁰.
וסמך משפטים ל'אלהי כסף'¹¹, לומר, שלא ימנה דיין בשביל ממון¹².
וכתיב לעיל מיניה, 'כי חרבך הנפת עליה'¹³, שצריך הדיין לראות כאלו חרב
מונחת לו על יריכו¹⁴.

⁷ שם בגמרא:

"לא תכירו פנים במשפט' (דברים, א' - ז'),

רבי יהודה אומר - לא תכירהו,

רבי אלעזר אומר - לא תנכרהו".

⁸ כאומר (שמות, כ' - כג):

"ולא תעלה במעלות על מזבחי, אשר לא תגלה ערותך עליו".

⁹ בסנהדרין (ז' ע"ב):

"דרש בר קפרא, מנא הא מילתא דאמרו רבנן - 'הוּו מתונין בדין',

דכתיב (שמות, כ' - כו), 'לא תעלה במעלות',

וסמך ליה (שמות, כא' - א'), 'ואלה המשפטים'."

¹⁰ בשניהם עולה בגימטריא, 546.

¹¹ כאומר (שמות, כ' - כ'):

"לא תעשון אתי אלהי כסף, ואלהי זהב לא תעשו לכם".

¹² וכדברי הגמרא (סנהדרין, ז' ע"ב):

"אמר רב אשי, 'אלוה' - הבא בשביל כסף, ו'אלוה' - הבא בשביל זהב".

הבא בשביל כסף - היינו, שבא לדון בשביל לקבל כסף.

הבא בשביל זהב היינו, שנתמנה לדיין ע"י זהב.

¹³ כאומר (שמות, כ' - כב):

"ואם מזבח אבנים תעשה לי, לא תבנה אתהן גזית, כי חרבך הנפת עליה, ותחללה".

וסמך דינין לעבודה¹⁵, שהם מג' שהעולם עומד עליהם¹⁶.
וסמך אותם למזבח¹⁷, לומר, כל המעמיד דיין הגון - כאלו בנה מזבח,
היפך ממי שמעמיד את שאינו הגון, כאלו נוטע אשרה אצל המזבח¹⁸.
'ואלה המשפטים אשר' - סופי תיבות 'מרה', שנצטוו על דינין במרה¹⁹.
'ואלה המשפטים אשר תשים' - סופי תיבות 'מרמה', שאם יבא דין מרומה לפני
הדיין - יחקור וידרוש כדי להוציאו לאמתו²⁰.

¹⁴ השווה למה שאמרו ז"ל (יבמות, קט' ע"ב. סנהדרין, ז' ע"א):

"אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, לעולם יראה דיין עצמו - כאילו חרב מונחת לו בין יריכותיו,
וגיהנם פתוחה לו מתחתיו,

שנאמר (שיר השירים, ג' - ז'), 'הנה מטתו שלשלמה, ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל וגו',
'מפחד בלילות' - מפחד של גיהנם שדומה ללילה".

ועיין במהרש"א (סנהדרין הנ"ל, ב"חידושי אגדות"), שהביא לדברי המדרש רבה (שיר השירים, פרשה ג',
ו'):

ששם דרשו את המילה "מטה" מלשון מטה ושבת, שהוא רמז על הסנהדרין.

¹⁵ כאומרו (שמות, כא' - ב'):

"כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֶבְרִי, שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד, וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֻפְשֵׁי חֹנָם".

¹⁶ וכמאמר התנא (אבות, פ"א מ"ב):

"שְׁמַעוֹן הַצִּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדֹלָה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל
הָעֲבוֹדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים".

¹⁷ כהערה 13.

¹⁸ כענין מה שאמרו חז"ל (סנהדרין, ז' ע"ב):

"אמר ריש לקיש, כל המעמיד דיין (על הציבור) שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל ...

אמר רב אשי, ובמקום שיש תלמידי חכמים, כאילו נטעו אצל מזבח".

¹⁹ יעויין במסכת סנהדרין (נו' ע"ב):

"תניא, עשר מצות נצטוו ישראל במרה. שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן - דינין ושבת וכיבוד
אב ואם".

'המשפטים אשר' - מ' דימשפטים', ותיבת 'אשר', נוטריקון, אלו מנעל שופר
רצועה²¹.

'אשר תשים לפניהם' - בגימטריא²², 'דקדוקי התורה ודקדוקי סופרים'.
ויש בפסוק ה' תיבות, לומר לך, שכל הדין דין אמת לאמתו - כאלו קיים ה' חומשי
תורה, וכאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית²³."

ג. בהקדמתו של "בעל הטורים", לספרו²⁴ "ארבעה טורים", כתב רבינו
זיע"א:

" רבן שמעון בן גמליאל אומר, על ג' דברים העולם קיים, על הדין ועל האמת ועל
השלום"²⁵.

פירש הרב רבינו יונה ז"ל, אין פירושו שבשביל ג' דברים אלו נברא העולם,
שהרי, בתחילת הפרק אומר²⁶, 'על ג' דברים העולם עומד', ואינם אלו שזוכר כאן.

²⁰ השווה למאמר רבותינו ז"ל (סנהדרין, לב' ע"ב):

"ריש לקיש, רמי -

כתיב (ויקרא, יט' - טו'), 'בצדק תשפוט עמיתך, וכתיב (דברים, טז' - כ'), 'צדק צדק תרדף',

הא כיצד?

כאן בדין מרומה, כאן בדין שאין מרומה".

²¹ וכמאמר הגמרא (סנהדרין, ז' ע"ב):

"רב הונא, כי הוה נפק לדינא, אמר הכי -

אפיקו לי מאני חנותאי, מקל ורצועה ושופרא וסנדלא".

²² בשניהם עולה בגימטריא, 1466.

²³ וכמו שמצינו במסכת שבת (י' ע"א):

"תנא להו רב חייא בר רב מדפתי ... לומר לך, כל דיין שדין דין אמת לאמיתו - אפילו שעה אחת, מעלה
עליו הכתוב, כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית".

²⁴ חו"מ, סי' א'.

²⁵ אבות, פ"א מי"ח.

אלא, מתחלה אמר שבשביל ג' דברים נברא העולם, ואלו הן: התורה והעבודה וגמילות חסדים.

תורה, דכתיב ²⁷, 'ה' קנני ראשית דרכו',

אמרה תורה, אני נבראתי לפני כל הנבראים, ובעבורי נבראו כל הנבראים.

וכן בשביל העבודה, שבחר הקדוש ברוך הוא בישראל מכל האומות, ובחר בבית המקדש מבכל המקומות שיעבדוהו בו, ובשבילו נברא העולם.

וכן גמילות חסדים, שהיא מדת חסד, שגורמת להיות לרצון לפני ה' יתברך.

וכאן אמר 'העולם קיים',

פירוש, אחר שנברא, מתקיים על ידי אלו.

שעל ידי הדיינין שדנין בין איש לחבירו, העולם קיים,

כי אלמלא הדין, כל דאלים גבר.

וכן ה'אמת', כמו שאמרו ²⁸, 'שקר אין לו רגלים',

אבל האמת, הוא יסוד ומעמד גדול לכל הדברים.

וכן השלום, כמו שאמרו ²⁹, 'הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מורא מלכות, איש את רעהו חיים בלעו', עד כאן ³⁰.

וזהו כוונת רבותינו ז"ל, באמרם ³¹, 'כל הדין דין אמת לאמתו, כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית',

כי הקדוש ברוך הוא ברא העולם להיות קיים,

²⁶ משנה א'.

²⁷ משלי, ח' - כב'.

²⁸ שבת, קד' ע"א.

²⁹ אבות, פ"ג מ"ב.

³⁰ היינו, עד כאן דבריו של רבינו יונה זיע"א.

³¹ שבת, י' ע"א.

והרשעים שגוזלין וחומסין, מחריבין אותו במעשיהם,
 וכמו שמצינו בדור המבול, שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל³²,
 דכתיב³³, 'כִּי מְלֶאכֶה הָאָרֶץ חֶמְסִי, וכתיב בתריה, 'הנני משחיתם את הארץ'.
 נמצא, שהדיין המשבר זרועות רמות הרשעים, ולוקח מידם טרף, ומחזירו
 לבעלים,
 מקיים העולם,
 וגורם להשלים רצון הבורא יתברך שמו, שבראו להיות קיים,
 והרי כאילו נעשה שותף להקב"ה בבריאה.
 ואברהם אבינו, לא ידעו השם³⁴ - וקראו אוהבי, אלא, על אשר הלך בדרך
 המשפט, והדריך בו בניו,
 כדכתיב³⁵, 'כִּי יִדְעֵתִיו, לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו, וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' -
 לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט'.
 ומשה רבינו עליו השלום, רבן של כל הנביאים, לקח עצת יתרו בענין המשפט -
 להעמיד שופטים, להזהיר את ישראל, ולצוותם על דבר המשפט,
 וה' הסכים על ידו ...
 וגם מלך המשיח שיגלה במהרה בימינו, משבחו הפסוק בדבר משפט,
 דכתיב³⁶, 'וְשִׁפְט בְּצֶדֶק דְּלִים, וְהוֹכִיחַ בְּמִשׁוֹר לְעֲנוּי אֶרֶץ' וגו'.

³² סנהדרין, קח' ע"א.

³³ בראשית, ו' - יג'.

³⁴ יעו"ב ב"פרישה":

שהוא מלשון חיבה.

וכדכתיב (בראשית, יח' - יט'), "כִּי יִדְעֵתִיו, לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו, וְשָׁמְרוּ דְרָךְ יְהוָה -
 לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, לְמַעַן הִבִּיא יְהוָה עַל אֲבָרְהָם - אֶת אֲשֶׁר דָּבַר עָלָיו".

³⁵ בראשית, יט' - יח'.

וכפי גודל משכורתו, כן עונש המבטלו והמעוותו,
כדתנן ³⁷, 'חרב בא לעולם, על ענוי הדין ועל עוות הדין'.
וכן אמר דוד ³⁸, 'עשיתי משפט וצדק, בל תניחני לעשקי',
מכלל, שבמניעת המשפט, יונח ביד העושקים.
ולא חרבה ירושלים, ולא גלו ישראל - אלא על שבטלו המשפט ³⁹,
כדכתיב ⁴⁰, 'מלאתי משפט, צדק גליון ביה, ועתה מרצחים',
וכתיב ⁴¹, 'יתום לא ישפטו, וריב אלמנה לא יבוא אליהם',
וכתיב בתריה ⁴², 'הוי אֲנַחֵם מִצָּרִי, וְאֲנַקְמָה מֵאוֹיְבָי'.
ובמשפט עתידה לפדות,
כדכתיב ⁴³, 'ציון במשפט תפודה, ושביה בצדקה',
וכתיב ⁴⁴, 'דָּרְשׁוּ מִשְׁפָּט, אֲשֶׁרוּ חָמוּץ, שְׁפֹטוּ יְתוּם - רִיבוֹ אֶלְמִנָּה',
וכתיב בתריה ⁴⁵, 'אם יהיו חטאיכם כשנים, כשגל ילבינו'.
והוא מקרב הגאולה,
כדכתיב ⁴⁶, 'שמרו משפט, ועשו צדקה, כי קרובה ישועתי לבוא, וצדקתי להגלות'.

³⁶ ישעיה, יא' - ד'.

³⁷ אבות, פ"ה מ"ח.

³⁸ תהילים, קיט' - קכא'.

³⁹ שבת, קלט' ע"א.

⁴⁰ ישעיה, א' - כא'.

⁴¹ שם, פסוק כג'.

⁴² שם, פסוק כד'.

⁴³ שם, פסוק כז'.

⁴⁴ שם, פסוק יז'.

⁴⁵ שם, פסוק יח'.

והקב"ה חפץ בו יותר מבכל הקרבנות,

דכתיב ⁴⁷, 'עֲשֵׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, נִבְחָר לְה' מִזְבַּח' -

מחטאת ועולה - לא נאמר, אלא מזבח".

ד. בכמה מקומות בש"ס, מצינו מושג של "דין אמת לאמתו", וכדלהלן:

א. במסכת שבת (י' ע"א):

"תנא להו רב חייא בר רב מדפתי ... כל דיין שדן דין אמת לאמתו, אפילו שעה אחת,

מעלה עליו הכתוב, כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית".

ב. במסכת בבא בתרא (ח' ע"ב):

"והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע' וגו' ⁴⁸, זה דיין שדן דין אמת לאמתו".

ג. במסכת סנהדרין (ז' ע"א):

"אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל דיין שדן דין אמת לאמתו, משרה שכינה בישראל,

שנאמר ⁴⁹, 'אלהים נצב בעדת אל, בקרב אלהים ישפוט'.

וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמתו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל,

שנאמר ⁵⁰, 'משוד עניים מאנקת אביונים, עתה אקום יאמר השם'".

ויש להבין בזה:

א. מהו הלשון "דין אמת לאמתו",

⁴⁶ ישעיה, נו' - א'.

⁴⁷ משלי, כא' - ג'.

⁴⁸ דניאל, יב' - ג'.

⁴⁹ תהילים פב' - א'.

⁵⁰ תהילים יב' - ו'.

ב. מה טעם השבחים הנ"ל.

ה. והנה, בביאור "דין אמת לאמיתו", כתבו התוספות במסכת שבת ⁵¹, וז"ל:
"לאפוקי דין מרומה",

והיינו, שאם מרגיש הדיין, שהעדים אינם דוברים אמת -

אף על פי שמתוך עדותם אינו יכול להוכיח זאת,

בכהאי גוונא, לא אמרינן ⁵² "אין לדיין, אלא מה שענינו רואות".

והקשה על זה ה"בית יוסף" ⁵³, וז"ל:

"ונראה, דבתיבת 'אמת' הוי סגי להאי, ומאי ל'אמתו' "

דהיינו:

שאם כדברי התוספות ש"אמת לאמיתו", בא לאפוקי דין מרומה,

היה מספיק הלשון "דין אמת".

ותירץ, וז"ל:

"דאף על פי שידון הדיין דין אמת,

אם מצטרף לזה אהבת הדיין לזכאי, או שנאתו לחייב,

לא הוי לאמיתו",

דהיינו:

---

⁵¹ י' ע"א.

בד"ה "דין אמת לאמיתו".

⁵² בבא בתרא, קלא' ע"א.

סנהדרין, ו' ע"ב.

נדה, כ' ע"ב.

⁵³ חו"מ, סי' א', סק"ב.

שאם תוך כדי המו"מ שבין הטוען לנטען, אוהב הדיין את הזכאי, או ששונא את החייב,

אף על פי שבאמת הדין כמו שפסק, והוא דין אמת -

לא נחשב הדבר "דין אמת לאמיתו".

ברם, במסכת בבא בתרא⁵⁴, כתבו התוספות⁵⁵, וז"ל:

" 'אמת' - לאפוקי דין מרומה, אף על גב שהעדים מעידין אותו, אין מחתכים אותו,

כיון שיודעים שמשקרים ...

'לאמיתו' - שלא יטו את הדין".

ואם כן, צריך ביאור בדברי ה"בית יוסף":

שלכאורה נעלמו ממנו דברי התוספות הנ"ל, שבהם מתורצת קושייתו,

ויעויין שם במהרש"א שנתקשה בזה.

עוד נתקשה המהרש"א⁵⁶ :

דהנה, במסכת סנהדרין⁵⁷, "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל דיין

שדן דין אמת לאמיתו, משרה שכינה בישראל,

שנאמר⁵⁸, 'אלהים נצב בעדת אל, בקרב אלהים ישפוט'.

וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל,

שנאמר⁵⁹, 'משוד עניים מאנקת אביונים, עתה אקום יאמר השם' "

⁵⁴ ח' ע"ב.

⁵⁵ בד"ה "דין אמת לאמיתו".

⁵⁶ שם.

⁵⁷ ז' ע"א.

⁵⁸ תהילים פב' - א'.

⁵⁹ תהילים יב' - ו'.

ובשלמא לפי שיטת התוספות ש"דין אמת", הוא, "דין מרומה",
שייך היטב הפסוק, "משד עניימ מאנקת אביונימ, עתה אקום יאמר יהוה אשית
בנישע יפיח לו" -
שכן, על ידי שהדין "מרומה", נעשה כאן "עוול",
וממילא, שייך "שד עניימ", ו"אנקת אביונימ".
אך לה"בית יוסף", ש"דין אמת", הוא, כשמצטרף לזה אהבת הדיין לזכאי, או
שנאתו לחייב,
לא שייך בזה הפסוק הנ"ל, שכן לא נעשה כלל עוול.
ויעויין ב"עיון יעקב" ⁶⁰, שתירץ בזה:
שגם לה"בית יוסף" שייך "שד עניימ" - אנקת אביונימ",
כיוון, שבכל זאת צועקים העניימ והאביונימ ל-ה', מחמת שאינם מרוצים מפסק
הדין, בהרגישם את שנאת הדיין אליהם.
ו. במסכת אבות (פ"א מ"ח), שנינו:
"רבו שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת
ועל השלום,
שנאמר ⁶¹, 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם'".
והנה, במאמר הכתוב ⁶², "שפטים ושטרים, תתן להם בכל שעריה, אשר יהוה אלהיהם
נתן להם לשבטיה, ושפטו את העם משפט צדק",
רמז הקב"ה, שעל האדם לשפוט קודם את עצמו, ורק אחר כך את שאר אנשי
העולם,
וכמאמרם ז"ל ⁶³, "קשוט עצמך, ואחר כך קשוט אחרים",

⁶⁰ להגאון רבי יעקב ריישר זיע"א מפראג.

⁶¹ זכריה, ח' - טז'.

⁶² דברים, טז' - יח'.

וזה, בא להוציא מליבות הטועים, האומרים, נגרום לאחר לעשות תשובה -

ולכך, באה התורה להורות לאדם "שִׁפְטִים וְשֹׁטְרִים, תִּתֵּן לְךָ".

וכמו שכתב בזה ⁶⁴, רבינו אברהם סבע זיע"א, וז"ל:

"לרמוז, שצריך אדם שישפוט את עצמו בתחלה, ואחר כך יוכל לשפוט האחרים,

אבל, מי שלא ישפוט את עצמו, איך ישפוט לאחרים ...

ולכן, אמר בכאן 'שופטים ושוטרים תתן לך',

רוצה לומר, לעצמך.

ומיד, תוכל לשפוט האחרים,

וזהו 'ושפטו את העם משפט צדקי'."

דהיינו:

שבעניין מינוי הדיינים, על האדם למנות דיינים קודם כל על עצמו,

ורק אחר כך, למנות דיינים על האחרים.

ז. במסכת אבות (פ"ב מ"ט), שנינו:

"אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידיבק בה האדם ... רבי שמעון אומר,

הרואה את הנולד",

ובביאור עניין, "הרואה את הנולד", כתב ה"תפארת ישראל", וז"ל:

"עושה לעצמו גדר, לבלי לבוא לחטא",

דהיינו:

שְׁהָאָדָם שִׁמְקֵנָה לְעַצְמוֹ "יִרְאֵת שְׁמַיִם", הָרִי הוּא נֶחֱשֵׁב לְ"רוֹאֵה אֶת הַנּוֹלֵד".

והנה, הדיין צריך שיהיו בו, "יראת שמים" ו"יראת חטא".

והנה, אותיות "יִרְאֵה", הם אותיות "רְאִיָּה",

⁶³ בבא מציעא, קז' ע"ב.

⁶⁴ בספרו הקדוש "צרור המור", על הפסוק הנ"ל.

ללמדך, שעל הדיין מוטל להיות, "רוֹאֵה אֶת הַנּוֹלָד".
ולפיכך, נוכל להשכיל ולהבין, מפני מה, נאמרה פרשת מנוי דינים אצל המזבח:
שכן, מקום המזבח, הוא מקום "כפרת החטא",
והדיין, צריך שתהיה בו "יראת חטא".
ולפיכך, נסמכו הפרשיות זו לזו,
ללמדינו, שקודם כל מוטל עלינו למנות דינים על עצמינו, ורק לאחר מכן על
האחרים.

ח. במסכת סנהדרין (פ"ד מ"א), שנינו:

"דיני ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה.
דיני נפשות, דנין ביום וגומרין ביום.
דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה.
דיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה.
לפיכך, אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב",
והנה, טעם הדבר, שאין דנין דיני ממונות בשבת:
הוא, גזירה שמא יכתוב.
ברם, בפנימיות הדבר, אפשר:
דהנה, "דין" הוא משורש "דין",
שכן, הדיין בהנהגתו, נוהג במידת הדין והצמצום⁶⁵.

⁶⁵ במסכת אבות (פ"א מ"ח) שנינו:

"הודיה בן טבאי אומר, אל תעש עצמך כעורכי הדין.

וכשיהיו בעלי דינין עומדים לפניך, יהיו בעיניך כרשעים,

וכשנפטרים מלפניך, יהיו בעיניך כזכאיו, כשקבלו עליהם את הדין".

והנה, בספר הקדוש "ענף עץ אבות" - על מסכת אבות, למרן הגר"ע יוסף זיע"א, הביא בזה כדלהלן:

והנה, שבת, הוא זמן הרחמים והשפע, היפך, ממידת הדין והצמצום.
ולפיכך, אין דנים דיני ממונות בשבת, שכן, שבת היא "מקור הברכה",
וכמו שכתב⁶⁶ התנא הא-לקי רשב"י זיע"א - ב"זוהר הקדוש", "וְכִלְהוּ שְׂתֵתָא
יוֹמִין, מִהֵוּא שְׁלִימוֹ מִתְבָּרְכִין"⁶⁷,
וכתב עוד⁶⁸, "כָּל בְּרָכָאן דְּלַעֲיֵלָא וְתַתָּא, בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תְּלִינִין"⁶⁹,
וכן כתב ה"אור החיים" הקדוש, על הפסוק⁷⁰, "וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי
וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ, כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכֹל מְלֹאכְתּוֹ - אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת":
"ולמה שפירש בזוהר, כי ביום השבת משתלשל השפע של כל ששת ימי
המעשה,

מעשה בגאון רבי משה זאב מרגליות, רבה של ביאליסטוק, ובעל מחבר ספר "מראות הצובאות" (בדיני תקנת
עגונות).

שבאו לפניו שניים מפרנסי עירו, רבי זימל ורבי קופל -

שמלבד היותם מפרנסי העיר, היו גם תלמידי חכמים מופלגים.

ופעם פרץ ביניהם סכסוך, והחליטו להביא את דבריהם לדין תורה,

וכשבאו לבית הדין, הפשיל הרב את טליתו על עיניו, ובלי אמירת 'שלום עליכם', החל את הדיון.

הגבירים שנבהלו מיחסו של הרב, שעוד קרא בשמותיהם - זימל וקופל, ללא שם תואר -

נסתתמו טענותיהם,

לאחר שהחליט הרב את פסק הדין, שאל אותם, האם הם מקבלים עליהם את הדין?

וכיוון שהסכימו שניהם, הפשיל טליתו מעל עיניו, וקיבלם בסבר פנים יפות.

⁶⁶ פרשת "יתרו", דף פח' ע"ב.

⁶⁷ דהיינו:

שכל ששת הימים הבאים לאחר השבת, מתברכים מכוח קדושת השבת.

⁶⁸ שם, דף פח' ע"א.

⁶⁹ דהיינו:

שכל הברכות שבעולמות העליונים והתחתונים, תלויים ביום השביעי, שהוא יום השבת.

⁷⁰ בראשית, ב' - ג'.

יכוין על זה אומרו 'ויברך', כי בו צוה ה' את הברכה לחיות העולמות".

וכמו כן, נוכל להשכל ולהבין, את טעם סמיכות פרשת שבת, לפרשת "משפטים":
וזה, להורות לנו, ששבת הוא זמן הרחמים והשפע, היפך ממידת הדין והצמצום.

ט. לאחר דאתינן להכי, נוכל להשכיל ולהבין, כדלהלן:

א. מה שמצינו במסכת שבת⁷¹, "כל דיין שדן דין אמת לאמיתו, אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב - כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית",

יבואר, בהקדם דבריו המפורסמים של רש"י הקדוש⁷²:

"בְּתַחֲלָה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבְרָאתוֹ בְּמִדַּת הַדִּין,

רָאָה שָׂאִין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, הַקְּדִים מִדַּת רַחֲמִים וְשִׁתְּפָה לְמִדַּת הַדִּין",

שכן, בשעה שהדיין פוסק את הדין, הרי שאז הוא משכין אהבה ואחוה בין איש לרעהו,

וכמו כן, הוא נוהג במדותיו של הקדוש ברוך הוא, שהם שילוב של רחמים ודין יחד -

וכעין מה שהיה במעשה בראשית.

והוא מאמר הנביא⁷³, "אָמַת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשַׁעְרֵיכֶם":

שעל ידי שנעשה המשפט בדרך אמת, ממילא, נעשה שלום בעולם.

ב. מה שמצינו במסכת בבא בתרא⁷⁴, "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגוי⁷⁵, זה דיין שדן דין אמת לאמתו",

⁷¹ י' ע"א.

⁷² בראשית, א' - א'.

⁷³ זכריה, ח' - טז'.

⁷⁴ ח' ע"ב.

⁷⁵ דניאל, יב' - ג'.

הוא, שעל ידי שהדיין משכיל לנהוג במידת הדין, ממילא, הוא יכול להגיע לידי בירור האמת -

ובכך, הוא זוכה להפך את מידת הדין למידת הרחמים,

ואזי, הוא מתדבק באמת, שהיא חותמו של הקדוש ברוך הוא ⁷⁶.

ג. מה שמצינו במסכת סנהדרין ⁷⁷, "כל דיין שדן דין אמת לאמיתו, משרה שכינה בישראל,

שנאמר ⁷⁸, 'אלהים נצב בעדת אל, בקרב אלהים ישפוט'.

וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל,

שנאמר ⁷⁹, 'משוד עניים מאנקת אביונים, עתה אקום יאמר השם' "

הוא, שדיין שאינו נוהג בדרך דין אמת לאמתו,

הוא אינו נוהג וְדַבֵּק במידותיו של הקדוש ברוך הוא,

וממילא, על ידי מעשיו, הוא גורם לסילוק שכינתו יתברך.

ד. יזכינו ה' יתברך, למנות דינים על עצמינו, ורק לאחר מכן על האחרים,

וממילא, מלבד שנזכה לכל המעלות המבוארות בכאן,

נזכה, לקיום נבואתו של ישעיה הנביא ⁸⁰, "וְאֶשְׁיבָה שְׁפֹטֶיךָ כְּבָרְאשְׁנָה, וְיִעֲצֶיךָ כְּבִתְחִלָּה, אַחֲרֵי כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצֶּדֶק - קִרְיַת נְאֻמָּנָה". אמן.

⁷⁶ כדמצינו במסכת שבת (נה' ע"א):

"אמר רבי חנינא, חותמו של הקדוש ברוך הוא, אמת",

וכתב שם רש"י, וז"ל:

"אמת' - אמצעות לאותיות, וראשון ואחרון. על שם 'אני ראשון ואני אחרון ואני הוא' "

⁷⁷ ז' ע"א.

⁷⁸ תהילים פב' - א'.

⁷⁹ תהילים יב' - ו'.

⁸⁰ ישעיה, א' - כו'.

לזכרון עולם בהיכל ה'

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי חנניה אדרי בר מימה זצ"ל
- רבי רחמים אדרי בר ביחה שמחה זצ"ל
- רפאל סיבוני בר גרסיה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל
- שלמה בר אסתרלייה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוני) בת גרסיה ע"ה
- חנה בת ליליאן ע"ה
- קונפיטה בת דינה ע"ה
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה